

## Orta Muallim Mektebi'nden Gazi Terbiye Enstitüsü'ne

**M. Çağatay ÖZDEMİR, Harun BASTIK**  
*Gazi Üniversitesi*

### ÖZET

Cumhuriyetle birlikte başta Atatürk olmak üzere ülkenin aydınları, yüzyıllardır ihmale uğramış Anadolu halkının içine gömüldüğü bilgisizlikten kurtulması için eğitim alanında büyük girişimlerde bulunmuşlardır. Öğretmenlik mesleğinin gelişmesi, öğretmenlerin nitelik ve sayıca ihtiyacı karşılayacak biçimde yetiştirilmesi için öğretmen okulları açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet ilk dönemlerinde orta dereceli okullara da öğretmen yetiştirilmesi için eğitim şuralarında birçok karar alınmış, önlemler tavsiye edilmiş ve uygulamak için önerilerde bulunulmuştur. Cumhuriyet döneminde ortaokul öğretmeni yetiştirilmesinde en büyük görevin eğitim enstitülerine düştüğü bir gerçektir. Eğitim enstitüsü tipi bir öğretmen okulunun kaynağı, Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1926-1927 öğretim yılında Konya'da açılan "Orta Muallim Mektebi" olmuştur. Bir yıl sonra pedagoji bölümü de eklenerek Ankara'ya nakledilen bu okula 1928-1929 öğretim yılında Matematik, Fiziki ve Tabii İlimler, Tarih-Coğrafya bölümleri eklenmiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde orta dereceli okullara da öğretmen yetiştirilmesi için eğitim şuralarında birçok karar alınmış, önlemler tavsiye edilmiş ve uygulamak için önerilerde eğitim enstitülerine düşmüştür. Türkçe öğretmeni yetiştirmek için 1926-1927 öğretim yılında Konya'da açılan Orta Muallim Mektebi, Cumhuriyet döneminde ortaokullara öğretmen yetiştirmekle birlikte yeni bir eğitim ve öğretim yöntem ve görüşlerinin yurt genelinde yayılması ve özümsemesine öncü olmuştur. Bu araştırmada Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kurulma süreci, Konya'dan Ankara'ya taşınma nedenleri ve Türk eğitimine katkıları ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup Gazi Eğitim Enstitüsü'nün gelişim süreci elde edilen bilgiler doğrultusunda ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'de bir başka öncü eğitim kurumları da kendi tarihsel çizgisinde incelenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** eğitim, Muallim mektebi, Gazi, orta mektep

**Gönderim:** 17.05.2020  
**Kabul:** 11.06.2020  
**Yayımlanma:** 24.09.2020

**Sorumlu Yazar:**  
Harun BASTIK  
harun.bastik@gmail.com

## From Middle School School to Gazi Education Institute

**M. Çağatay ÖZDEMİR, Harun BASTIK**  
*Gazi University*

### ABSTRACT

With the Republic, the intellectuals of the country, especially Atatürk, have made great attempts in the field of education in order to get rid of the ignorance of the Anatolian people who have been neglected for centuries. During the early years of the republic, many decisions were taken in the education councils for educating teachers for secondary schools, measures were recommended and recommendations were made to implement them. It is a fact that the greatest task in training secondary school teachers in the Republican period has been to the educational institutes. The source of a teacher training school type was the 'Middle School School' opened in Konya in 1926-1927 academic year in order to train Turkish teachers. In the early years of the republic, many decisions were taken in the education councils to train teachers for secondary schools, measures were recommended and fell to educational institutions for suggestions. The Middle School School, which was opened in Konya in the 1926-1927 academic year to train Turkish teachers, pioneered the spread and assimilation of a new education and training methods and views throughout the country during the Republican period. In this study, it was aimed to reveal the establishment process of Gazi Education Institute, the reasons for moving from Konya to Ankara and its contributions to Turkish education. The research is a descriptive study and the development process of Gazi Education Institute was revealed in line with the information obtained. Another pioneer in educational institutions in Turkey may also be studied in its historical perspective.

**Anahtar Kelimeler:** education, school of education, Gazi, middle school

**Received:** 17.05.2020

**Accepted:** 11.06.2020

**Published:** 24.09.2020

**Corresponding Author:**

Harun BASTIK

harun.bastik@gmail.com

## GİRİŞ

Mustafa Kemal Atatürk, yeni Türk devletinin kurucusu olarak; bu devleti sonsuza dek var edecek kurumları oluşturarak, yeni devletin ilkelerine bağlı nesilleri yetiştirecek önlemleri de almak zorundaydı. Bundan dolayı Millî Mücadele'nin kazanılmasından hemen sonra eğitim kurumlarıyla yakından ilgilenmiştir. Bu ilgi yalnız kurumlarla sınırlı kalmamış, kurumun mensuplarıyla, programıyla da her fırsatta hemhal olunmuştur. Atatürk, eğitimin en iyi seviyelere gelmesi için yaptığı tüm yurt gezilerinde yeni devletin eğitim ve kültür politikasının özüne yönelik istek ve tavsiyelerini iletmiştir (Akyüz, 1992: 706).

Türkiye Cumhuriyeti'ni kurup, ardından Türk toplumunun sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yapısına yeni bir biçim ve ruh verenler; bu yeni yapıya uygun ve onu yaşatacak yeni nesilleri yetiştirecek olan eğitim sistemini de kurmayı ihmal etmemişlerdir. Hatta milli, ilerici ve laik ilkelere dayalı bir eğitim sistemini kurma çalışmalarına milli mücadele yıllarında başlamışlardır.

Milli eğitim alanındaki, köklü ve kalıcı yenileştirme çalışmalarının ve uygulamalarının en önemlileri Atatürk zamanında gerçekleştirilmiştir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin habercisi olarak girişilen çalışmalar, daha Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş sıralarında başlamıştır. Bunların ilki 3 sayılı ve 2 Mayıs 1920 tarihli kanundur. Millî Eğitim Bakanlığı bu kanuna dayanarak bugünkü şekliyle resmi olarak kurulmuştur. Yine ortaöğretimle ilgili ilk daire bakanlığın kuruluşunda yer almıştır. 15 Temmuz 1923 tarihinde toplanan ve eğitimle ilgili birçok konu görüşüldüğü 1. Heyet-i İlmiye 'de, Yüksek Öğretmen okulu öğrencilerine mesleki öğretmenlik bilgisi verilmesi ve İstanbul'da Erkek ve Kız öğretmen okullarında ise ortaokul kısmının kurulması bulunmaktadır (Yılmaz, 2006).

Millî mücadele döneminde 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir meşru müdafaa meclisi olmanın yanında, mili mücadeleyi örgütlemesi, toplumun yapısının derin bir reform ihtiyacı olduğunu sezen ve bunun zaman kaybetmeden gerçekleştirilmesi gerektiğini bilen meclisti (Başgöz ve Wilson, 1968: 54).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, milleti içinde bulunduğu sefaletten kurtararak, onları refaha erdirecek yolları kendisine ilke edinmişti. Bunun için öncelik eğitim olmak üzere, üretim ve hukuk gibi alanlarında ilerlemek için girişimlerde bulunmuştur. 9 Mayıs 1920 tarihli Meclis oturumunda eğitim alanında yapılacaklar ifade edilirken, tüm eğitim kurumlarının ilmi ve çağdaş esaslara göre yeniden tasarlanacağı, ders kitaplarının ise milli mizacımıza, toplumsal ve kültürel yapımıza denk yeni, ilmi esaslarla oluşturulacağına altı çizilmiştir.

Görüldüğü gibi, ülkeyi kurtarma mücadelesinin henüz başlarında bile Meclis, eğitim konusunu programına aldığı ifade edilebilir. Ülkenin içinde bulunduğu zor günlerde Ankara hükümetine bağlı 38 vilayet ve Sancak'ta 2345 tane ilkokul vardır. Bu okulların 581'i kapalıdır. Öğretmen sayısı 3061'dir. Bu öğretmenlerin ancak üçte birine yakını öğretmen okulu mezunudur. Kalan öğretmenler ise öğretmen okulu mezunu değildir. Yine bu dönemde ortaöğretimde ise 70-80 adet lise dengi okul olup bunun 18 'ini öğretmen okulu oluşturuyordu (Başgöz ve Wilson, 1968: 60).

### Orta Muallim Mektebi

Ülkede Cumhuriyet'in hemen başında büyük bir eğitim seferberliğine girilmiş, dönemin ihtiyaçları gereği ilköğretime büyük bir önem verilmiştir. Ülke genelinde, 20 kadar ilköğretmen okulu mevcuttu. Yenilerinin yapılması için özel bir yasa çıkarılarak il özel idarelerinin gelirlerinin %10'u ile yurdu 10 ayrı bölgesinde modern birer öğretmen okulu açılması ve o bölgenin gereksinimi olan öğretmenlerin buralara yerleştirilmesi kararlaştırılmıştı. O tarihte ortaokullara öğretmen yetiştirecek okul olmadığı için Ankara'da bir Orta Öğretmen Okulu açılması istendi. Bu, Cumhuriyet döneminin ilk büyük eğitim girişimi olacaktı. Fakat yine o tarihte Ankara'da buna uygun bir bina yoktu. Yenisinin açılması için de zaman yoktu. Bunun üzerine, böyle bir okulun, yenisi yapılıncaya kadar, Konya'da açılması düşünüldü (Binbaşıoğlu, 1995: 202).

Cumhuriyet ilk dönemlerinde Millî Eğitim Bakanlığı yapan Mustafa Necati Bey (Uğural), eğitimde istenilen seviyelere ancak öğretmenler sayesinde ulaşılacağını düşünüyordu. Öğretmenlerin donanımlı olarak yetiştirilip mesleğe hazır hale gelmesini temenni eden Mustafa Bey, 1926 yılında kabul edilen

Köy Muallim Mektepleri Kanunu'yla 1927-1928 öğretim döneminde Denizli ve Kayseri'de açılan köy muallim mektepleriyle öğretmelerin bulunduğu koşullara uygun olarak yetiştirilmesini hedeflemektedir. Bunun yanında Maarif Vekili Mustafa Bey, Ankara'da açılmasını düşündüğü ve ülkenin öğretmen ihtiyacını büyük ölçüde karşılayacak donanımda olacak öğretmen okulunun Maliye Vekili'nin ülkenin bütçe sıkıntılarında itirazlarına rağmen mutlaka açılması gerektiğini savunmuştur (Günay, 2017).

Maarif Vekili Mustafa Necati (Uğural), 1926 yılının Ağustos ayında Konya gezisinden sonra kurulmasını düşündüğü Orta Muallim Mektebi için çalışmalarına hemen başlamıştır. Bu iş için, vekâlet müfettişi umumilerinden Ali Rıza Bey görevlendirilmiş, ayrıca kendisine yapılacak masrafları karşılamak üzere 5000 TL'lik bir havale gönderilmiştir (Öztürk, 1996).

1-20 Mayıs 1925 tarihlerinde Konya'da Müsteşar Nafi Atuf Kansu başkanlığında toplanan Teftiş Kurulu, kurulacak okul sistemlerinden 'Orta Öğretmen Okulu' hakkında şunları söylemiştir:

“Orta mekteplere, ilk ve köylü muallim mekteplerine ve liselerin ilk devrelerine muallim ve ilk tedrisat müfettişliğine unsur hazırlamak üzere, münasip bir merkezde yatılı bir orta muallim mektebinin açılmasına kat'î bir ihtiyaç vardır. Bu mektebe alınacak talebe, dört veya beş senelik muallim mektebi mezunlarından olup en az iki sene muallimlik etmiş bulunanlarla lise mezunları arasından intihap olunur. Muallim mektebi mezunlarının kabulü imtihana tabidir.” (Maarif Vekâleti Mecmuası, 1925).

Avrupa'daki okullar da o sıralarda Cenevre'de Avrupa öğrenci müfettişi olarak bulunan Kemal Zaim Sunel tarafından incelenmiş, Fransa'daki Saint Cloud Orta Öğretmen Okulu hakkında 5 Ocak 1926 Tarihli bir inceleme raporu hazırlamıştır.

Ankara başkent olduktan bir süre sonra, Ankara'da bir orta öğretmen okulu açılmasına karar verilmiş; fakat buna uygun bina bulununcaya kadar öğretime Konya'da devam edilmesi uygun görülmüştür.

Böylece Orta Muallim Mektebi, her ne kadar Ankara'da kurulmak istense de 1926-1927 ders yılında orta kısımlara Türkçe öğretmeni sağlanması hedefiyle Konya'da açılmıştır (Binbaşıoğlu, 1995: 202).

789 sayılı ve 22 Mart 1926 tarihli Maarif Teşkilatına Dair Kanun'a göre mektepler ve bunların kurulmasıyla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

Türkiye'de hiçbir mektep, Maarif Vekâleti'nin ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılmaz. Vekâletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimğâhlar açabilirler.

İlk Mektepler; Şehir ve kasaba gündüz, şehir ve kasaba yatı, Köy gündüz ve Köy yatı mekteplerinden oluşmaktadır. Orta tedrisat mektepleri ise; liseler, orta mektepler, ilk muallim Mektepleri ve köy muallim mekteplerinden oluşmaktadır. Bu mekteplerin yanında yüksek muallim mektebi lise muallimlerini; orta muallim mektebi orta mekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini, ilk tedrisat müfettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirir. Görüldüğü gibi, 789 sayılı yasa, Orta Öğretmen Okulu'na, başlangıçta çok pratik işlevler yükler: “Ortaokul öğretmeni yetiştirme; ilköğretmen okulu öğretmeni yetiştirme, köy öğretmen okulu öğretmeni yetiştirme, ilköğretmen müfettişi yetiştirme, öğretmen okulları bünyesinde açılan 'Uygulama Okulları'na müdür yetiştirme” bu işlevlere birer örnektir.

### **Orta Muallim Mektebi'nin Konya'da Açılması**

Orta Muallim Mektebi, öğrenim süresi iki yıl olarak ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek için 1926-1927 öğretim yılında Konya'da açılmıştır. Aynı yıl 16 öğrenci okula girmiş fakat bir yıl sonra okul, Ankara'ya kaldırılarak Gazi Terbiye Enstitüsü'nün çekirdeğini teşkil etmiştir (Önder, 1952: 78).

Orta Muallim Mektebi, 1. dönem milletvekilliği de yapan Abdulhalim Çelebi'ye ait bundan önce okul olarak kullanılan binada, 1926-1927 ders yılında Konya'da öğretime açılmıştır. Yalnızca Edebiyat bölümü olan okulun öğretim süresi iki yıldır. İlk müdür bakanlık müfettişi olarak görev yapan Ali Rıza Özkut, 11 Aralık 1926'da müdür olarak görevlendirilmiştir (Unat, 1964, s. 522-523). Daha sonra Ali Rıza Bey, İstanbul'a giderek lüzumlu ders araç gereçlerini satın almıştır. Bu arada okul için bir de

geçici talimatname yayımlanmıştır. Buna göre okul, şimdilik, yalnızca Türkçe şubesiyle açılacaktı. Öğretim süresi ise lise üzerine iki yıldan oluşmaktadır (Öztürk Cemil: 202). Öğretim kadrosu ise Halil Fikret Kanad (Terbiye), Sadettin Nüşet Ergun (Edebiyat), Sait Nazif (Fransızca) gibi değerli hocalardan oluşmaktaydı (Ersoy, 1966).

29 Kasım 1926 günü kabul edilen Orta Muallim Mektebi Muvakkat Talimatnamesi, okula öğrenci kabulü ile bazı yönetsel konuları şöyle düzenliyordu:

- Orta Muallim Mektebi, lise mezunları ile en az dört yıl süreli ilköğretmen okullarını, en aşağı “iyi” (ala) derece ile bitiren erkek öğretmenleri Türkçe’den yazılı sınav yaparak kabul eder (m.1).
- Sınavlar okul müdürlüğünce hazırlanan sorularla bölge merkezi olan illerde yapılacak, cevap kâğıtları “Konya Orta Muallim Mektebi Müdürlüğüne” gönderilecektir (m.2).
- Orta Muallim Mektebi’nin öğrenim süresi iki yıldır (m.13). Öğrencilerin önceden en az iki yıl ilköğretmenliği yapmış olmaları ve başarılarının çalıştıkları il milli eğitim müdürlüğünce onaylanması şarttır (m.5). Öğrencilerin 30 yaşını geçmemiş, erkek ve bekâr olmaları gerekir (m.6). Öğrencilerin barınma ve beslenmeleri okulca ücretsiz sağlanacak ve kendilerine harçlık, elbise ve gerekli ders araç ve gereçleri verilecek (m.10), bunun karşılığında kendilerinden, zorunlu hizmet yapmaları için ‘yüklenme senedi’ alınacaktır (m.9).
- Orta Muallim Mektebi’nin iç işleyişi ve mali işleri, ilköğretmen okulu mevzuatına tabidir (m.11).
- Okul ilk senesinde ancak tek şube halinde açılacağı ve öğretmen sayısı az olduğundan, disiplin kurulu ile alım-satım komisyonu müdürün görevlendireceği öğretmenlerden oluşacaktır (m.12) (Altunya, 2006: 10).

### Orta Muallim Mektebi’nin Açılış Tarihi

Orya Muallim Mektebi’nin açılış tarihi konusunda net bilgi olmamakla birlikte okulun kuruluş yıl dönümü olarak birçok yerde “6 Mart 1926” tarihi belirtilmiş, çeşitli törenler ve geleneksel kayıslı börek ikramıyla kutlanmıştır. Fakat bazı verilere göre Orta Muallim Mektebi’nin 6 Mart 1926’da açılması olanaksızdır. Çünkü:

- 3 Nisan 1926’da da Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Maarif Teşkilatı Kanunu’ndan önce Orta Muallim Mektebi’nin faaliyete girmesi olanaksızdır.
- Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, 17 Ağustos 1926 tarihinde Konya seyahatindeki konuşmasında “Orta Muallim Mektebi’ni açacağız.” demektedir.
- Okulun işleyişini düzenleyen Orta Muallim Mektebi Muvakkat Talimatnamesi, Maarif Vekâleti Talim Terbiye Kurulu’nca 29 Kasım 1926 günü kabul edilmiştir (MVTM. Sayı 12, 1927 / MEB, 1983: 338).
- Okulun diploma kayıtlarına göre ilk mezunu 2 Temmuz 1928’de vermiştir. 6 Mart 1926’da açılan ve öğrenim süresi iki yıl olan okulun ilk mezunu bu tarihte vermesi olanaksızdır.

Bu verilere göre göre Orta Muallim Mektebi 6 Mart 1926 günü açılmış olamaz. Okulun açılış tarihi belirsiz olsa da Konya’nın yerel gazetelerinden Babalık Gazetesi’nin duyurusuna göre 1 Mart 1927 tarihinde derslere henüz başlandığı söylenebilir. Babalık’ın haberi şu şekildedir:

“Orta Mekteplere Türkçe muallimi yetiştirmek üzere Maarif Vekâleti Celile’since şehrimizde tesis edildiğini mukaddema yazdığımız Orta Muallim Mektebi dün açılmış ve derslere mübaşeret olunmuştur. Güzide zevattan ibaret olan heyet-i talimiyesine muvaffakiyetler temenni ederiz.” (Babalık Gazetesi, 2 Mart 1927).

Ancak bir okulu “derse başlama” ile “açılma” tarihi farklı olabilir. Zaten gazete haberinde de “tesis edildiğini (kurulduğunu) daha önce yazdığımız” demektedir. Bu durumda, okulun derse başladığı 1

Mart 1927'den önce, müdür ve bazı öğretmenler atandığı, sınavların yapılarak öğrencilerin kaydedildiği dikkate alınarak açılışının 1926 yılı sonlarına rastladığı söylenebilir. Bir başka söyleyişle Orta Muallim Mektebi 1926-1927 öğretim yılında açılmış, derse 1 Mart 1927 günü başlamıştır (Altunya, 2006: 16).

### Ankara'ya Taşınma

Orta Muallim Mektebi'nin Konya'da açılması gerekçesi, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün 1928-1932 yıllarında öğrencisi, 1939-1961 yıllarında öğretmeni, 1960-1961'de müdürü olan Hüseyin Hüsnü Cırtlı ile yapılan görüşmede bunun gerekçesi olarak Ankara'da "elverişli binanın bulunmaması" şeklinde düşünülebilir. Nitekim okul Ankara'ya taşındıktan sonra da durmadan bina değiştirmiştir.

Okulun kuruluşunda asıl yerinin Ankara'da olacağı dair bazı işaretler vardı. Bunlar:

- Okulun Talim ve Terbiye Kurulu'nca, 29 Kasım 1926 günü kabul edilen "geçici yönetmeliği" ile ilgili kararın, kurulun tutanak defterindeki konusu, "Ankara'da Açılacak Orta Muallim Mektebi Talimatnamesi"dir.
- Bakanlık, 16 Aralık 1926 günü çıkardığı bir genelgede, "Muallim Mekteplerine... Terbiye, ruhiyat ve usul-ü tedris muallimi [pedagoji, psikoloji ve öğretim varacak olan bu yönelik de Orta Muallim Mektebi'nin Ankara'da olacağı belirtmektedir.
- Yine bakanlık, 12 Ağustos 1927 tarihli bir başka genelgesinde de, "Bu sene-i terbiye iptidasında [1927-1928 öğretim yılı başında] Ana ve Orta Muallim mektepleri Ankara'da açılacağı gibi..." şeklinde devam etmektedir.
- Bakanlığın, biraz önce değinilen 16 Aralık 1926 tarihli genelgesinde sözü edilen "Terbiye ve Ruhیات Muallimliği Kursu" ile ilgili 8 Mart 1927 tarihli ikinci genelgesinde; "Ankara'da açılması mukarrer olan Orta Muallim Mektebi Terbiye ve Ruhیات Kursları..." denilerek de bu okulun varlığını Ankara'da sürdüreceği belirtilmiş oluyor (Altunya, 2006: 18).

Konya'daki Orta Muallim Mektebi sonuç olarak, 25 Ekim 1927 tarihinde Ankara'ya taşınmış, fakat taşındığı binanın öğretmen yetiştirilmesi konusunda yeterli donanıma sahip olmadığından, uygun binanın yapılmasına kadar kısa aralıklarla bina değiştirmek zorunda kalmışlardır (Duman, 2002). Son olarak bugünkü binasının bulunduğu eski bir Ankara evine yerleşen okulun yatakhane ve yemekhanesi Anafartalar Caddesindeki ilkokul karşısında bulunan Çocuk Esirgeme Kurumu binasında idi.

1 Aralık 1927 tarihinde "Terbiye" (Pedagoji) bölümü açıldı. Öğrenci sayısı 47'ye yükseldi. Bunun üzerine okulun adı "Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü" olarak değiştirildi. Konya'dan, Edebiyatçı Saadettin Nüzhet Ergun'la Arapça ve Farsça Öğretmeni Abdulkadir Bey gelmemiştir. Daha sonra Edebiyatçı İsmail Hikmet Bey ve Kemal Kasım Bey'ler okulda görevlendirileceklerdir. (Altunya, 2006). Okul müdürü değişmiş, yerine vekil olarak Avni Başman atanmış, daha sonra A. Hilmi Yolaç atanmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu üyesi İhsan Sungu da derslere giriyordu (Binbaşoğlu, 1995: 202).

1928-1929 Öğretim yılında okulun yapısı daha da genişletilerek 2 yıl süreli genel hazırlık sınıfları açıldı. Bunda amaç, 5 yıllık ilköğretmen okulu mezunlarının genel kültürlerini tamamlamak ve ileride açılacak olan "mesleki" Edebiyat, Tarih, coğrafya; Fizik, Kimya ve Matematik şubelerine öğrenci hazırlamaktı. Böylece okulun öğretim üç buçuk yıla çıkarılmış oldu (Duman, 1991, s.55).

1929-1930 öğretim yılı başlarında, okulu yeniden kurmak için, o zaman İstanbul Üniversitesi Eğitim Profesörü olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu müdür olarak görevlendirildi. İ. H. Baltacıoğlu, okulu derslik, işlik ve laboratuvarlarıyla modern bir şekilde sokmuştur. Okulu geliştirmek için kapsamlı bir örgüt projesi hazırladı. Bu proje o zamanki Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerince kabul edilmeyince, Baltacıoğlu müdürlük görevinden ayrıldı. Kadrosunda bulunduğu İstanbul Üniversitesindeki görevine döndü. Baltacıoğlu'nun hazırladığı bu proje daha sonra 1932 yılında yayınladığı "Terbiye" adlı kitabında yayınlanmıştır. O, okulun görevini çok kapsamlı bir şekilde belirtmişti: "Gazi Eğitim Enstitüsü, ilk, orta ve yüksek derecede öğrenim vermek, her tür derecede okullara uzman eğitimciler

ve öğretmenler yetiştirmek, ülkede eğitim sorunlarını bilimsel bir surette incelemek ve uygulamakla yükümlüdür.” Okulun örgütü ve çalışmaları, bu görevi tam gerçekleştirmemişse de, çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüştür (Binbaşıoğlu, 1995: 203).

### **Orta Muallim Mektebinden Gazi Enstitüsü’ne**

“Orta Muallim Mektebi” adına Gazi ve “Eğitim Enstitüsü” ifadelerinin eklenmesi konusunda da değişik söylentiler vardır. Örneğin, Enstitünün eski öğretmenlerinden Faik Reşit Unat, adı ebedi şef Atatürk’ün yüksek izniyle, “Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü oldu” demiştir (Aylık Ansiklopedi,1945). Nitekim aynı ifadeyi okulun ilk öğretmenlerinden Halil Fikret Kanad da 1961 yılında hazırladığı raporda belirtmiştir (Meb,1961: 69).

Fakat konuyla ilgili başka bilgilere bakıldığında “Gazi” adının Orta Muallim Mektebi’ne değil de Ankara Erkek İlköğretmen Okulu için yaptırılıp daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü’ne kalan diğer bina için verildiği anlaşılmaktadır. Nitekim 8 Ağustos 1927 günü söz konusu binanın temel atma töreninde konuşan Bakan Mustafa Necati Bey tarafından yapılan konuşmada; “Bu mütevazı mektebe namını bahşeylemesine müsaade buyuran Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini takdirle selamlarım.” denmektedir. Temel atılan yerde kurulan tak üzerine de “Gazi Mustafa Kemal Paşa Muallim Mektebi” yazılmıştır. Bu okulun, Orta Muallim Mektebi için değil de “İlköğretmen Okulu Binası” olacağı aynı törende konuşan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Mehmet Emin Erişgil tarafından da ifade edilmiştir (MVM sayı 14, 1927, s.435). Mimar Kemalettin tarafından yapılan binanın planı üzerinde de “Ankara Gazi İlk Muallim Mektebi” yazısı bulunmaktadır. 1929-1930 ders yılında ilköğretmen okulu ile aynı binaya taşınan Orta Muallim Mektebi’nin adı, 1932’de İlköğretmen Okulu kapatılınca okulun ismi de 1932 tarihli yönetmelikte “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” şeklinde ifade edilmiştir. Bu adın ilk kullanımına ait bir ifadeye Talim Terbiye Kurulu’nun 28.11.1929 tarihli bir kararında da rastlanmaktadır. Enstitü yeni binaya o günlerde taşınmış olmalıdır. Sonra bu isim programda da yer almıştır (Altunya, 1981).

Okulun adına “Eğitim Enstitüsü” (Terbiye Enstitüsü)’nün eklenmesi, “Pedagoji” bölümünün kurulmasıyla ilgili olduğunu Enstitü’nün o yıllarda öğretmeni ve MEB Yükseköğretim Genel Müdürü olan Nevzat Ayasbeyoğlu tarafından belirtilmektedir.

### **Okul binası**

Binanın mimarı, o tarihte Millî Eğitim Bakanlığı baş mimarı olan ve yurda birçok değerli eserler kazandıran Kemalettin Bey (1870- 1927)’dir. Ne yazık ki, kendisi, çok önem verdiği bu eserin temelini atıldığını dahi görmeden ölmüştür (Binbaşıoğlu, 1995).

Eğitime ve öğretmenlere çok değer veren Gazi Mustafa Kemal emriyle, Gazi Orta Muallim Mektebi binasının ünlü mimar Kemalettin Bey’e hazırlatılmasıyla Ankara, ilk görkemli yapısına kavuşacaktır. Mimar Kemalettin Bey, binanın projesini hazırlarken, eğitime uygun donanımda ve ilerici anlayışla tasarlamıştır. Planda iskelet çatı ve en üst kattaki gözlem eviyle 6 kat olarak tasarlanan binada yemekhaneden laboratuvara ve ön bölümde yer alan derslikleriyle projesi çizilmiştir. Okulun giriş kısmında büyük bir toplantı salonu da düşünülmüş. Birinci katta kitaplık, resim ve müzik sınıfları, ön kısımda girişin üstünde yönetici ve öğretmen odaları yer alacaktır. Diğer iki kat ise yatakhanelerden oluşmaktadır. Mimar Kemalettin Bey’in bu projesi mimarlıkta romantik akımın unsuru olan 1. Ulusal Mimari’nin son yapıtı olarak da karşımıza çıkmaktadır (Günay, 2017).

Bu bina, Maarif Vekili Necati Bey zamanında TBMM’nin kabul ettiği 23 Nisan 1926 tarihli yasa ile il özel idarelerinden sağlanan ödeneklerle, o tarihte düşünülmüş olan Türkiye’nin 10 yerinde yapılacak olan 10 Bölge İlköğretmen okulunun ilki olarak yapılmıştı. İkincisi de Balıkesir’deki Necati Bey Öğretmen Okulu’dur. Diğerleri yapılamamıştır.

Binanın temeli özel bir törenle 8 Ağustos 1927 tarihinde atıldı. Törende Maarif Vekili Mustafa Necati (Uğural) ve Talim Terbiye Kurulu Reisi Mehmet Erişgil okulun önemini anlatan birer konuşma yaptılar. Talim Terbiye Kurulu Başkanı Mehmet Erişgil konuşmasını şöyle bitirdi:

“Her yenilik yeni anlayışlara yol açar, her toplumsal yeniliğin değeri, oluşturacağı ufuklarda gizlidir. Bu ufku, ülküyü, gen beyinlerde öğretmen yetiştirir. Gençliği doğadan en çok yararlanacak hale getirmek, iyi üretici yapmak, bugün eğitim kuralıdır. Üretimde insan kuvvetinin önemi düşünülecek olursa, öğretimin üretimini artırmak, doğadan en çok yararlanmak ve uygarlık yaratmak hususundaki kuvvetini takdir buyurursunuz. Bu bina, bir taraftan inkılap ülküsünü kuvvetlendirecek, gelecek kuşağı yetiştirecek gençleri, yani inkılabın yaratmak istediği topluma layık gençleri hazırlayacaktır. Yakın bir gelecekte daha birkaç öğretmen okulunun temel taşını atmış olacağız.

Son bir ödev daha vardır: bu okul binası, değerli bir mimarın elinden çıkan bir planla kuruluyor. Yazık ki, o mimar, şimdi aramızda yok. Kemalettin merhumun adını burada saygı ile anmak da bize düşen bir borçtur.”

Talim Terbiye Başkanı Mehmet Erişgil 'in bu sözleri, dönemin eğitim anlayışının önemli bir noktada olduğunu bize göstermektedir.

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati de yaptığı konuşmada ilkokul öğretmeninin eğitimdeki yeri ve önemini belirttikten sonra, bu büyük eserin ortaya konmasına yardım eden ve fedakârlıklarını esirgemeyen Türk ulusuna teşekkür ederek sözlerini şöyle bitirdi:

“Bu mütevazı okula kendi namlarının bahşedilmesine müsaade eden Gazi Mustafa Kemal Hazretleri’ni takdisle selamlarım.” Daha sonra, Atatürk’e ve İsmet İnönü’ye birer telgraf çekilerek durum ifade edildi. Atatürk’e çekilen telgrafta Muallim Mektebi’nin temelinin atılmasından ve kendisine duyulan minnet ve saygıdan bahsedilmektedir.” (Maarif Vekâleti Mecmuası: 431-435).

Binanın temelini konan tutanakta şöyle deniyordu:

“Türkiye’nin kurtarıcısı ve ilk reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin riyasetleri, büyük başvekil İsmet Paşa Hazretleri’nin Başvekâletleri, Mustafa Necati Bey’in Maarif Vekilliği esnasında Cumhuriyet idaresinin memlekette ilk tahsile vermekte bulunduğu büyük ehemmiyetin eseri olan Ankara Erkek Muallim Mektebi’nin temeli, 8 Ağustos 1927 saat 17’de merasimi mahsusla ile burada atılmıştır.”

Yaklaşık iki yıl süren inşaatta en iyi ve sağlam malzemeler kullanılmıştır. Binanın planlaması şu şekilde yapılmıştır:

Okulun idare kısmında bir müdür odası, bir müdür yardımcısı odası, öğretmen ve ilim odalarıyla heyeti talimiye için toplantı salonu, hademe odaları yer alacaktır. Derslerin gerçekleştirildiği bölümde ise; amfi, tarih ve coğrafya sınıfları, kimya, fizik ve biyoloji laboratuvarları, iki laboratuvar da birer öğretmen odası, öğrencilerin çalışmasına uygun alanlar, bir depo, sekiz dersane ve bir müzenin yer alması düşünülmektedir. Alt katta hafif demir ve ağaç işleri için birer atölye ve resim dershanesi yapılacaktır. Yatılı kısımda 500 öğrencinin barınacağı yatakhane bulunacak ve yatakhaneler binanın arka kısmında yer alacaktır. Yatak bölmeleri birbirinden ayrı olacaktır. Banyo, tuvalet, çamaşırhane, ütü odası vs. ile ambar, depo, mutfak ve 500 kişilik yemekhane, ayrıca dispanser, muayene odası ve küçük bir hastaneyi havi bulunacaktır. Binanın 650 kişilik toplantı salonu, bunun altında kışlık bir teneffüshane yapılacaktır. Öğretmen yatakhaneleri de çok sıhhi olacaktır. Binanın cephesinde bir çiçek bahçesi ve arka tarafında spor salonları inşa edilmesi planlandı (*Ayın Tarihi*, 1927).

Binanın yapımı 1929 yılında tamamlandı ve o yıl kendisine uygulama okulu görevi de verilerek öğretime açıldı.

### **Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’nün Öğretmen Kadrosu**

Cumhuriyetin en önemli eğitim kurumu olması için tasarlanan Gazi Terbiye Enstitüsü’nde eğitim-öğretime çok önem veriliyordu. Okulun henüz inşaatı sürerken ileride üniversiteye dönüştürme ihtimali de düşünülerek bir öğretim kadrosu oluşturulmak istendi. Bu seviyede bir öğretim kadrosunu oluşturma görevi ise Darülfünun hocalarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu’na verilmiş ve kendisi Ankara’ya davet edilmiştir. İsmail Hakkı Bey, Ankara’da bu konudaki izlenimlerinden hareketle çalışmalarına başlamıştır (*Cumhuriyet*, 1929).



1929-1930 öğretim yılı başlarında, okulu yeniden kurmak için, İsmail Hakkı Baltacıoğlu müdür olarak görevlendirildi. İ.H. Baltacıoğlu, okulu derslik, işlik ve laboratuvarlarıyla, modern bir şekle sokmuştur. Okulu geliştirmek için, kapsamlı bir örgüt projesi hazırladı. Bu proje, o zamanki MEB yetkililerince kabul edilmeyince, Baltacıoğlu müdürlük görevinden ayrıldı (Binbaşıoğlu, 1995). Baltacıoğlu Terbiye adlı kitabında hem bu projesinden bahsetmiş hem de okulun görevini şu şekilde açıklamıştır: “Gazi Eğitim Enstitüsü, ilk, orta ve yüksek derecede öğrenim vermek ve her tür derecede okullara uzman eğitimciler ve öğretmenler yetiştirmek ve ülkede eğitim sorunlarını bilimsel bir surette incelemek ve uygulamakla yükümlüdür.” Okulun tam olmasa da bu doğrultuda çalışmalarını sürdürdüğü söylenebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, bu tür okulların hoca ihtiyacını karşılamak için yetiştirilmek üzere Avrupa’ya birçok öğrenci gönderilmiş ve bunlardan bazıları Gazi Muallim Mektebi’nde de görev almıştır. 1925-1928 yıllarında Paris’te eğitim alan Ressay Şeref Akdik ve Vildan Aşir Savaşır enstitüde bu şekilde görev alan hocalardandır. Okulun öğretim kadrosu çok seçkin hocalardan oluşmaktaydı. 1930’lu yıllarda Gazi Terbiye Enstitüsü’nde öğretmenlik yapan bazı isimler şunlardır: Sadi Irmak, Zihni Derin, İhsan Sungu, Reşat Şemseddin Sirer, Halil Fikret Kanad, Hasip Ahmet Aytuna, İsmail Hakkı Tonguç, Ziya Dalat, Muzaffer Şerif Başoğlu, Fuat Baymur, Miraç Katırcıoğlu... Sonraki yıllarda da okulun öğretmenlerinin önemle belirlendiği görülmektedir (Ata, 2017: 57). Okulun kendi öğretmenlerinden de kısa aralıklarla yetiştirilmek üzere Avrupa’ya gönderildiği olmuştur.

### **Gazi Terbiye Enstitüsü’ne Öğrenci Kabulü**

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’ne öğrenci alımı kayıt şartları aynı kalmakla birlikte, okul teşkilatındaki değişmelere bağlı olarak birtakım değişmelere de uğramıştır. 1926 yılında yayınlanan geçici talimatnameye göre; Orta Muallim Mektebi’ne girecek öğrencilerin liselerle asgari dört yıllık muallim mekteplerinden en az “ala” derecede mezun olup Türkçe’ de yapılacak imtihanla başarılı olması gerekiyordu (Öztürk, 1996, s.202).

1929-1930 öğretim yılında Orta Muallim Mektebi’nin Pedagoji şubesine girecekler evvel emirle Pedagoji İzhar ve diğer şubelerine girecekler umumi izharı sınıflarına imtihanla kabul olunacak ve bu sınıfları ikmal edenler meslek şubelerine gireceklerdir (Orta Muallim Kabul Şeraiti, *Babalık Gazetesi*, 21 Haziran 1929).

Okula öğrenci seçiminde uygulanan imtihanlar, 3 kişiden oluşan sınav komitesi tarafından gerçekleştirilirdi. Öğrenciler eleme ve seçme aşamalarından geçerek okula kabul edilmişlerdir. Aylık 3,5 lira harçlık verilen öğrencilerin, ayrıca her türlü ihtiyacı da karşılanıyordu. Tüm bunların yanında zorlu ve yoğun öğrenim hayatına atılan öğrenciler, özellikle hazırlık sınıfını geçmek olağanüstü bir çaba sarf etmeleri gerekiyor, başarısız olanlarla direkt ilişik kesilerek ortaokul öğretmeni olma ihtimallerini kaybediyorlardı. Okula girmenin yanında derslerde başarılı olma da o kadar kolay değildi. Öğrenim hayatları boyunca öğrenciler kendi kalemlerinden çeşitli yazılar kaleme almaları, çeviriler yapmaları ve son sınıfta da sözlü imtihanla başarılı olmaları gerekiyordu. Öğrencileri en iyi şekilde yetiştirmek isteyen okulda, ders dışı etkinlik olarak konferans ve münazara gibi birçok etkinlikte yapılmaktaydı. (Günay, 2017).

Okulun ilk yıllarına ait tek belge olan 1931 yılına ait yönetmelikte ise Enstitünün amacı ve teşkilat yapısı hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

1. Orta mektep mualliminin yanında ilköğretime müfettiş de yetiştiren Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ayrıca yatılı okul olma özelliğine sahiptir.
2. Hazırlık sınıfı ve mesleki sınıf biçiminde iki kademededen oluşan enstitüye girebilmek için lise veya öğretmen okulu mezunu olmak gerekiyordu.
3. Pedagoji şubesine girebilmek için de en az bir yıl sınıf öğretmenliği deneyimi olması gerekmektedir.
4. Hazırlık sınıfının 2. Kademesinde alan seçen öğrenciler Fen veya Edebiyat şubelerinde öğrenimlerine devam etmişlerdir.

5. Pedagoji alanını bitirenler ise bakanlığın izniyle üniversite hayatlarını devam ettirebilmişlerdir. Enstitü programında derslerin dağılımı incelendiğinde ise; alan dersleri yaklaşık %40, meslek dersleri %20, kültür dersleri ise %40 şeklinde bir dağılımdan oluşuyordu (Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, 1931).

Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün özellikleri kuruluş yıllarında çok sık yapı ve program değişikliğine uğratıldığı görülmektedir. Söz konusu değişikliklerde, genellikle yapı genişletilirken, okula yeni fonksiyonlar kazandırılmıştır (Duman, 1991: 57).

1932-1933 öğretim yılında okulun yapısı daha da genişletilerek müfredat programları yeniden düzenlenmiş; öğretim süresi hazırlık sınıfı dâhil 4 yıla çıkarılmıştır. Aynı yıl mevcut beş bölüme Resim-İş ve Beden Eğitimi bölümleri eklendi. Bu bölümlerin açılmasıyla okul gerekli spor alanları, araç-gereçlerle donatılmış ve okulda eğitim iş ve etkinlik ilkelerine göre öğretim yapılmaya başlanmıştır.

1934-1935 öğretim yılında hazırlık sınıfı kaldırılmış; lise mezunları ile 6 yıllık öğretmen okulu mezunları, müsabaka imtihanları ile doğrudan meslek kısmına alınmaya başlanmıştır. Hazırlık sınıflarının kaldırılmasıyla kültür derslerinin öğretim dönemleri daha ilerideki zamanlarda, 2 ile 4 yıl arasında değişikliklere uğramıştır (Altunya, 1981: 10).

1936-1937 öğretim döneminde başarılı ilkökul öğretmenlerinin katıldığı kurslar açılmış, böylece orta derecedeki öğretmen açığı kapatılmaya çalışılmıştır. 1937-1938'de Müzik bölümü açıldı.

1941 Programında bütün bölümlerde, öğretmenlik bilgisi dersleri ağırlığının önemli ölçüde azaldığı; bu oran genellikle %3 ile %9 arasında değişirken bunun, Türkçe bölümünde %13, Beden Eğitimi bölümünde %24 olduğu dikkat çekmektedir. Aynı programda genel kültür dersleri ağırlığında, %8, bir azalma olurken, alan derslerinin ağırlığının %20'lik bir artışla %60'ların üstüne çıktığı görülmektedir (Duman, 1991). Bu programda dikkate değer bir diğer husus, bazı bölümlere yardımcı branşta da yetişme uygulamasının getirilmesidir. İlk defa bu programla başlatılan 'yan alan' uygulamasının daha sonraki yıllarda yaygınlaştırıldığı görülmektedir.

Enstitüde 1941 yılında Fransızca, 1944'te de ise İngilizce olarak yabancı dil bölümleri açıldı. 1944 programında öğretmenlik bilgisi dersleri ağırlığının bir miktar artırılırken, bölümler arasındaki farklılığın da kısmen azaltıldığı görülmektedir.

1943 Tarihli yönetmelikte Enstitü'nün amacı ve yapısı şu şekilde ifade edilmektedir:

Gazi Orta Muallim Mektebi, ortaokullara öğretmen yetiştirmenin yanında yaptığı bilimsel çalışmalarla eğitimin gelişmesini sağlayan yüksek eğitim kurumudur (Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, 1943).

1946-1947 öğretim döneminde Edebiyat, Sosyal Bilimler, Matematik ve Fen Bilimleri, "Toplu Dersler" Adı altında tek bölüm olarak birleştirildi. Aynı yıl Gazi Eğitim Enstitüsü adını alan okulda, 1947-48 öğretim yılında Almanca Bölümü açılmıştır. 1948-49'da Toplu Dersler bölümü ikiye ayrılarak Fen ve Edebiyat Bölümleri kuruldu. 1952-53'te Özel Eğitim Bölümü açıldı. Resim-İş, Beden Eğitimi ve Müzik bölümlerinin öğrenim süreleri 3, diğer bölümlerin ise 2 yıldır. 1966-67'de Fen Bölümü "Matematik" ve "Fen Bilimleri", Edebiyat şubesi de "Türkçe" ve "Sosyal" bölümleri şeklinde iki kısma ayrıldı. 1967-68'de tüm bölümlerin öğrenim süresi 3 yıl oldu. Böylece okul, 11 bölümlük, öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren bir kuruluş haline geldi. Tüm bölümler şunlardı: Eğitim, Türkçe, Matematik, Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik ve İngilizce'den oluşmaktadır.

Gazi Eğitim Enstitüsü, 1974 yılına kadar parasız yatılı okul olarak faaliyetini sürdürmüş, her bölüme uygun sınavlarla öğrencilerini belirlemiştir.

Enstitü, 1978 yılında Gazi Yüksek Öğretmen Okulu ismini alarak yükseköğrenim statüsüne kavuşturulmuştur. 1978-79 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü 4 yıla çıkarılmış, 1982 yılında fakülteye dönüştürülmüş ve bugünkü ismiyle Gazi Üniversitesi'ne ismini vermiştir (Altunya, 1981; Günay, 2017).

1982-1983 öğretim yılı başında 2809 sayılı yasaya göre Gazi Yüksek Öğretmen Okulu, Yabancı Dil Yüksek Okulları ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisiyle birlikte, Gazi Üniversitesine bağlı ‘Gazi Eğitim Fakültesi’ ne dönüşmüştür.

Gazi Eğitim Enstitüsü, uygulamalarıyla Türk Eğitim sisteminde birçok yeniliğin öncüsü olmuş, mezunlarıyla etkisini yurdun en uca köşelerine kadar ulaştırabilen kurum olmuştur. 1928-1929 öğretim yılından 1959-1960 öğretim yılına kadar 1835 kız, 3715 erkek olmak üzere 5550 mezun veren okul, 1960’tan sonra, dışarıdan bitirme ve gece öğretimi yönteminin de uygulanmasıyla, binlerce mezun vermiştir.

Gazi Eğitim Enstitüsü’nün mezunları, 50 yılı aşkın zamanda orta dereceli okullarımıza öğretmen, yönetici ve uzman olarak görev almıştır. Pedagoji bölümünün öğretmenlerinin ve buradan mezun olan öğrencilerin çevirdiği ve yazdığı eserler, Türkiye’de yayımlanan eğitim bilimi kitaplarının önemli bir kısmını oluşturmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü’nün diğer bölümlerindeki öğretmenler de kendi alanlarıyla ilgili eserler yayımlamışlardır (Alaylıoğlu, 1961: 173-208.).

1965’ten sonra yeni üniversite ve eğitim fakülteleri kuruluncaya kadar ülkemizin eğitim alanındaki tek otoritesi olan Gazi Eğitim Enstitüsü, örgüt ve çalışmalarıyla diğer üniversitelere örnek teşkil etmiştir. Okul programlarının yapılmasında ve kitapların incelenmesinde Millî Eğitim Bakanlığı bu okulun öğretmenlerinden faydalanmıştır. Mesleki uygulamalarına önem veren Gazi Eğitim Enstitüsü derslerini çevre ilkokul ve ilköğretim okullarıyla uyumlu yürütmüş, her yıl son sınıf öğrencileri yurdun çeşitli okullarına giderek orada okul yaşamına bizzat katılmışlardır.

## SONUÇ VE TARTIŞMA

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra halkı içinde bulunduğu cahillikten kurtaracak en önemli faktörün eğitimden geçmesi gerektiğini bilen yöneticiler bu alanda önemli atılımlar gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan biri de öğretmen ihtiyacını giderecek öğretmen okullarını açmak olacaktır. Nitekim o dönemde, eğitim alanında en büyük eksikliklerin başında öğretmen ihtiyacı geliyordu. Döneminin Milli Eğitim Bakanı Necati Bey zamanında, öğretmen yetiştirme konusunu öncelikli hedef olarak ele alındı. Cumhuriyetle birlikte sayıca artan ortaokullara öğretmen yetiştirme ihtiyacı da ön plana çıkmıştır. O dönem ortaokullara öğretmen yetiştirmede tek kurum olan İstanbul Yüksek Muallim Mektebi’nin yanında yeni kurumların açılması da zorunlu hale gelmiştir. Bu duruma bağlı olarak 1923’te erkek ve kızlara yönelik iki orta öğretmen okulu açılmasına karar verildi. Bu karara bağlı olarak, Ankara başkent olduktan sonra burada orta öğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla bir okul kurulmasına karar verilse de uygun bir bina bulunamayınca 1926-1927 eğitim-öğretim yılında ‘‘Orta Muallim Mektebi’’ adında öğretmen okulu Konya’da kuruldu. Kuruluşunda sadece Türkçe bölümü vardı. Bu okul 1927-1928 öğretim yılında Ankara’ya Millî Eğitim Bakanlığı için yapılmış binaya taşındı. Bu sırada Pedagoji bölümü de açılarak öğrenci sayısı 45’e çıkarıldı. 1929-1930 yılında bugünkü binasına taşınarak Gazi Orta Muallim Mektebi ismini almıştır. Okul her dönem gelişerek açılan yeni bölümlerle öğretmen yetiştirme konusunda önemli bir kurum haline gelmiştir. Nitekim Ortaokul ve kısmen liselerin öğretmen açığının tek bir okulla karşılanması mümkün olmayınca, Millî Eğitim Bakanlığı üç yarıyılılık kurslarla ilkokul öğretmenlerini ortaokul öğretmenliğine geçişini sağlamıştır.

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, cumhuriyetin ilk yıllarında, yalnız ortaokulların öğretmen ihtiyacını karşılamamış; eğitime yeni yaklaşımlar kazandırarak yurt çapında örnek bir kurum haline gelmiştir. Henüz ikinci yılında, yani 1927-1928 Eğitim-öğretim yılında kız- erkek yatılı yüksek eğitim kurumu olmasıyla da Türkiye’de ilk olan Enstitüsü; okul sistemi, geleneği ve eğitim alanında öncü bir kurum olmuştur. Kurulmasından fakülteye dönüştürüldüğü 1982 yılına kadar eğitime birçok nefer yetiştirmiş ayrıca Türk Milli Eğitim’de bir danışma organı olarak eğitimin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Bakanlığın uygulayacağı birçok plan ve projenin hazırlanmasında öğretmenleri aracılığıyla görev almıştır. Eğitim alanında bir ekol olan Gazi Eğitim Enstitüsü, ülkemizde eğitimin gelişmesinde büyük katkılar sağlamıştır.

Gazi Üniversitesi, kurulduğu 1926 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin birliği ve bütünlüğü çerçevesinde çalışmalarını sürdürmüş; bilim, eğitim, spor, sanat ve teknik vb. alanlarında hizmetlerini sürdürmektedir. Bu yönüyle Gazi Türkiye'nin en önemli eğitim kurumlarından biridir. Gazi'nin yanında ekol konumunda olan farklı kurumların da tarihsel çizgisinde gelişimi ele alınabilir. Günümüz eğitim anlayışına ışık tutması açısından bu tür çalışmalar son derece elzemdir.

## KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1992). *Atatürk ve Eğitim; Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Alaylıoğlu, R. (1961, Haziran). Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmen ve Görevlilerinin Eserleri Bibliyografyası, Gazi Eğitim Enstitüsü; Araştırmaları ve İncelemeleri, Bülten:1.
- Altunya, N. (1981). *Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi (1930-1980)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayın Tarihi, Ağustos 1927, s.2282.
- Aylık Ansiklopedi, 1945, c.2, s.17.
- Ata, B. (2017, Mayıs 4). “Mehmet Âkif Ersoy’un “Gür Hisli”, “Gür İmanlı” ve “İki Gözü Nevzad’ı”: Abdüllatîf Nevzad Ayasbeyoğlu ve Millî Eğitim Tarihimiz”, *Hamideli Tarih*.
- Babalık Gazetesi (1927, Mart 2). s.3.
- Babalık Gazetesi (1929, Haziran 21). s.3.
- Başgöz, İ. & Wilson, E. H. (1968). *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*, Ankara, Bost yay.
- Binbaşoğlu C. (1995). *Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, MEB Yayınları.
- Cumhuriyet* (1929, Teşrinisani 23). Orta Muallim Mektebi Bitiyor.
- Duman, T. (2002, Nisan). *Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Türk Yurdu*, sayı,176, s.127.
- Duman, T. (1991). *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Ersoy, N. (1966, Nisan). “Enstitünün kırkinci yılını açarken”, *Eğitim Dünyası*, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Dergisi, s.2-3.
- Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü (1931), Teşkilat ve Programlar, Ankara.
- Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü (1943), Ankara, s.5, Maarif Matbaası.
- Günay, N. (2017). *Gazi Eğitim Enstitüsü’nden Gazi Eğitim Fakültesi’ne*, Ankara, Gazi Eğitim Fakültesi Yay.
- İlhan, B.& Howard, E. W. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti’nde Eğitim ve Atatürk*, Ankara, s.54, Bost Yay.
- Maarif Vekâleti Mecmuası (1925), İstanbul, sayı5.
- Maarif Vekâleti Mecmuası (1925), İstanbul, sayı14, s.431-435.
- MEB. (1961). 12 Ocak 1961 tarih ve 10705 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu. T.C. Resmî Gazete.
- Önder, M. (1952). *Konya Maarif Tarihi*, Ülkü Yay.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*, Ankara TTK.
- Unat, F. R. (1964.) *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara.
- Yılman, M. (2006). *Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.